

Motion till riksdagen 2025/26:3831

av **Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2025/26:34 Skärpta regler för villkorlig frigivning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av de föreslagna ändringarna fem år efter att samtliga förslag trätt i kraft i syfte att klargöra om dessa fått avsedd effekt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att förbättra inslussningen i samhället för tidigare dömda och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

I dag gäller som huvudregel att den som avtjänat två tredjedelar av sitt fängelsestraff blir villkorligt frigiven, om det inte finns särskilda skäl. Efter frigivningen har den dömda en prøvotid som motsvarar det som återstår av straffet, men minst ett år. Frivården beslutar om eventuell övervakning för den som ska friges villkorligt. Frivården kan bestämma om särskilda föreskrifter om t.ex. bostadsort, sysselsättning och behandling som den dömda ska följa under den villkorliga frigivningen. Syftet är att den dömda ska återanpassas till samhället och inte återfalla i brottslighet.

Den 1 maj 2021 ändrades lagen om villkorlig frigivning för den som avtjänar fängelsestraff i anstalt och häkte. Ändringarna innebär att gränsen sänktes för när den villkorliga frigivningen kan skjutas upp om den dömda inte deltar i vissa åtgärder eller missköter sig. Straff som är en månad eller kortare undantas i dag från villkorlig frigivning.

Regeringens förslag

Regeringen föreslår i sin proposition skärpningar av regelverket för villkorlig frigivning. Bland annat föreslås att den andel av strafftiden som måste avtjänas innan villkorlig frigivning kan ske höjs från två tredjedelar till tre fjärdedelar och att denna höjning genomförs stegvis med de längsta fängelsestraffen först och att tröskeln för att skjuta upp den villkorliga frigivningen om den dömd missköter sig under anstaltsvistelsen sänks ytterligare. Regeringen föreslår också att det ska vara möjligt att skjuta upp den villkorliga frigivningen om det finns en risk för att den dömd återfaller i allvarlig brottslighet.

Vidare föreslås i propositionen att prøvotiden efter villkorlig frigivning ska vara minst två år, i stället för dagens ett år, och att den villkorligt frigivne som huvudregel ska ställas under övervakning, att hela den villkorligt medgivna friheten ska förverkas vid återfall i brott under prøvotiden samt att det inte ska ges någon ny villkorlig frigivning från den förverkade delen. Regeringen föreslår också att allmänna fängelseminimum ska höjas till en månad och att alla fängelsestraff ska omfattas av systemet med villkorlig frigivning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026, utom vissa av lagändringarna om höjning av andelen av strafftiden som måste avtjänas innan villkorlig frigivning kan ske. De lagändringarna föreslås träda i kraft den dag som regeringen bestämmer.

Vänsterpartiets ställningstagande

Den villkorliga frigivningen är till för att förbereda den dömd för ett liv utan återfall i kriminalitet. Därför är det mycket positivt att regeringen, vilket tidigare framförts, inte föreslår att den villkorliga frigivningen avskaffas helt.

Vi anser att det är rimligt att villkorlig frigivning införs även vid korta straff i kombination med att allmänna fängelseminimum höjs till en månad. Som bl.a. Polismyndigheten påpekar i sitt remissvar kan det vara positivt ur brottsförebyggande/återfallsförebyggande synpunkt att samtliga fängelsestraff ingår i systemet med villkorlig frigivning.

Den villkorliga frigivningen är av stor betydelse för inklussningen i samhället av tidigare dömda. Vänsterpartiet har tidigare uttalat att kontrollen från frivården under prøvotiden bör förstärkas och vi är därför positiva till förslagen i propositionen om ökad kontroll av villkorligt frigivna och om förlängd prøvotid. Det är också rimligt att reaktionerna vid återfall i brott och misskötsamhet efter villkorlig frigivning skärps.

Regeringen föreslår att om den dömd avtjänar fängelse i minst fyra år för brottslighet mot liv, hälsa, frihet eller frid eller fängelse i minst två år för brott som har utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form, så ska den villkorliga frigivningen skjutas upp om det finns en konkret och beaktansvärd risk för att hen begår nya brott av allvarligt slag. Vi ser i likhet med regeringen ett behov av att stärka skyddet för brottsoffer, i synnerhet mot gärningspersoners återfall i vålds- och sexualbrott. Därför är det enligt vår mening rimligt att ta hänsyn till återfallsrisken vid den villkorliga frigivningen.

Konsekvensen av regeringens förslag får dock inte bli att dömda inte får någon villkorlig frigivning alls. I så fall kommer både de och samhället gå miste om den nödvändiga övervakningen och återanpassningen under prøvotiden. Vi vill i detta sammanhang påtala att Lagrådet, som förvisso inte avstyrker något av förslagen, konstaterar att

det enligt remissvaren är omstritt om de föreslagna ändringarna verkligen kommer att leda till ett ökat samhällsskydd och ett ökat skydd för brottsoffer.

Vi vill därför att den sammantagna effekten av regeländringarna utvärderas efter fem år. Om återfallen i brott inte minskat under denna tid så finns det skäl att se över reglerna på nytt.

Regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av de föreslagna ändringarna i propositionen fem år efter att samtliga förslag trätt i kraft i syfte att klargöra om dessa fått avsedd effekt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vi noterar också att beredningskravet inte är uppfyllt för några av förslagen i propositionen vilket är beklagansvärt. Detta gäller bl.a. förslaget om uppskjuten villkorlig frigivning vid risk för återfall i allvarlig brottslighet. Det är av stor vikt att regeringens förslag baseras på gedigna utredningar och att remissinstanserna får möjlighet att delge sina synpunkter på utredningens förslag. Vi förutsätter att regeringen ser över sina rutiner för korrekt beredning av kommande propositioner.

Vänsterpartiet har återkommande föreslagit att inslussningen i samhället av tidigare dömda, i synnerhet grovt kriminella, måste bli bättre (se bl.a. mot. 2021/22:916, mot. 2023/24:436, mot. 2025/26:2788). Utan förbättrade inslussningsåtgärder riskerar regeringens nu aktuella förslag att bli verkningslösa eller i värsta fall kontraproduktiva. Vidare behöver avhopparverksamheten utvecklas och förstärkas så att fler gängkriminella faktiskt får möjlighet att lämna ett liv i kriminalitet.

Regeringen bör vidta åtgärder för att förbättra inslussningen i samhället för tidigare dömda. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Maj Karlsson (V)

Håkan Svenneling (V)

Tony Haddou (V)

Karin Rågsjö (V)

Jessica Wetterling (V)